

УИЛЯМ ФОКНЪР ЧИЧО УИЛИ

Превод от английски: Кръстан Дянков, 1993

chitanka.info

I

Знам какво разправяха. Не казваха, че съм избягал от къщи, а съм бил уж излъган от един шантав, който, ако аз не го убия пръв, щял мене да убие до края на първата седмица. Ако бяха разправяли, че жените, добродетелните жени в Джеферсън, са прокудили чичо Уили от града и че аз съм тръгнал с него и съм направил това, защото съм знаел, че за чичо Уили е дошла последната възможност и че пипнат ли го този път, ще му бъде завинаги, щяха да бъдат прави. Защото нито бях подмамен, нито чичо Уили беше шантав, па макар и след всичко, което му бяха причинили. Не че бях длъжен да тръгна; нямаше и да се мръдна, ако чичо Уили не беше ме поканил; той просто не можа да повярва, че искам да го придружа. Отидох, защото чичо Уили беше най-чудесният човек, когото съм познавал, защото дори жените не успяха да му се наложат, защото напук на тях така си подреждаше живота, че да му е приятно, дете живее, а като умря, извърши най-приятното от всички неща, нали бях там да му помагам. Ето ви една работа, за която повечето мъже, па дори и повечето жени, хич не се и сещат, нито дори ония жени, за които най-забавно е да се бъркат в живота на другите.

Той не беше ничий чичо, но ние всички, и малки, и големи, го наричахме или си го представяхме като чичо Уили. Нямаше никакви други роднини, освен една сестра в Тексас, омъжена за петролен милионер. Живееше в родната си малка, стара, но спретната бяла къща в края на града със стария негър Джоб Уайли, който беше по-възрастен и от самия него; негърът готвеше, наглеждаше къщата и работеше в дръгстора, основан още от бащата на чичо Уили, който сега чичо Уили държеше с едничката помощ на стария Джоб; дванайсет или четиринайсет години (толкова време ни трябваше от деца да станем момчета) — точно тогава той взимаше някакви наркотици — ние често го посещавахме. Обичахме да ходим в магазина му, защото там винаги беше прохладно, мрачно и тихо, тъй като никога не миеха витрините; обясняваше ни, че нямало нужда да ги подрежда, защото и тъй и тъй

никой нямало да ги гледа; по този начин и горещината си оставаше навън. При него не идваха други клиенти, освен фермери — купуваха си само готови лекарства, предварително насипани в разни шишенца — и негри, които купуваха карти за игра и зарове; доколкото знам, от четирийсет години никой не му беше донасял рецепти, пък и помпа за сода не си сложи, тъй като откак баща му завъртял търговията през хиляда осемстотин и не знам коя си година, старият Джоб миеше чашите, бъркаше сиропите и правеше сладоледа; ето защо старият Джоб вече недовиждаше и татко казваше, че според него то не е защото старият Джоб взима морфин, а защото ден и нощ дишал въздуха, който чичо Уили издишвал.

За нас сладоледът идваше точно на място, особено като нахълтвахме след разгорещените бейзболни мачове. Имахме си в града дивизия от три отбора, а чичо Уили ни даваше награди за всеки мач: топка, бухалка или маска, макар че нито един път не дойде да ни погледа; след мача и двата отбора, па дори и трите, ще отидем в магазина да гледаме как победителите си получават наградата. Тогава изяждахме по един сладолед и после се струпвахме зад рецептурната маса да видим как чичо Уили ще запали спиртничето, ще напълни спринцовката и ще навие ръкав над множеството сини точки, следи от предишни убождания, които почваха от лакътя и се губеха нагоре някъде под ризата. А на другия ден ще е неделя, ние ще го чакаме по дворовете си и мине ли покрай къщите ни, тръгнахме с него за неделното училище; бяхме с него в един клас, ние си разказвахме уроците, а той си седеше. Мистър Барбър, учителят от неделното училище, никога не го изпитваше. Свършим ли урока, заговаряхме за бейзбол до следващия звънец, а чичо Уили пак си мълчеше, седеше си спретнат и чист, с чиста яка без вратовръзка, лек като комар, а очите му зад очилата — помътнели като бъркани яйца. След това всички отивахме в магазина, изяждахме сладоледа, останал от събота, и сетне отново се скупчвахме зад масата да гледаме: спиртника, ръкава на празничната риза и иглата, която бавно се забива в посинялата му ръка; някой от нас питаше: „Не боли ли?“, а той казваше: „Не. Хубаво ми е.“

II

После го накараха да се откаже от морфина. Веднъж ни бе казал, че го взима от четирийсет години, а сега, вече на шейсет, му оставаха най-много още около десет, само че това той не казваше, защото отде накъде ще разправяш на четиринайсетгодишни хъшлаци такива неща. Накараха го да се откаже. Не им струваше много. Започна се една неделна утрин и свърши в петък; тъкмо си бяхме седнали по местата в класа и мистър Барбър току-що бе започнал, когато внезапно се появи преподобният Шулц, пасторът, наведе се към чичо Уили и додето се опомним, той вече го теглеше от мястото му, дърпаше го да стане и говореше с оня тон, с който проповедниците говорят на четиринайсетгодишните момчета и който, струва ми се, не могат да понасят дори най-изнежените момчета:

— И така, брате Крисчън, знам, няма да ти е по сърце да напуснеш класа на брат Барбър, ала нека идем с теб при брата Милър и другите мъже, да чуем какво имат да ни кажат по онзи приказен и сърцестоплящ текст.

А чичо Уили все тъй се мъчеше да се отскубне, погледна ни с доближените си очи, мигащи и сякаш казвайки по-ясно от думи: „Какво е всичко това? Какво е това, приятели? Какво са намислили да правят с мен?“

И ние знаехме, колкото и той. Свършихме си урока; за бейзбол този ден изобщо не стана дума; минахме край беседката, където се събираше мъжкият клас по библия на мистър Милър, и както всяка неделя пасторът Шулц седеше сред другите, все едно че е най-обикновен човек като всички останали, и все пак някак изпъкваше между тях, тъй като не му трябваше да се движи или да приказва, за да им напомня, че не е какъв да е човек; пък аз все си спомнях един първи април, когато мисиз Калаган най-напред ни провери по списъка, после слезе от катедрата и каза: „Днес и аз ще бъда ученичка“, намери свободен стол и като седна, взе да ни вика по име и ни пращаше на катедрата ние да водим урока и можеше много смешно да стане, ако не

си знаехме, че утре вече няма да е първи април, нито вдругиден. Чичо Уили седеше до пастора Шулц, изглеждаше още по-дребничък от преди и аз си спомних оня ден през миналото лято, когато водеха един селянин на име Бъндърън за приюта в Джексън, но той не беше чак толкова луд да не разбира къде са го повели зад прозореца на вагона, и то прикован с белезници за тлъстия помощник-шериф, захапал димящата си пура.

После неделното училище свърши и ние излязохме да го почакаме, че да идем в магазина и да изядем сладоледа. Но той не се появи. Не излезе, додето не пусна църква — доколкото знаехме, той за пръв оставаше на църковна служба; по-късно татко ми обясни, че и другите не били чували нещо подобно — показва се тогава с мисиз Меридю от едната му страна и пасторът Шулц, който все още го държеше за ръката — от другата; сега той отново ни погледна и очите му отново, само че с отчаяние, сякаш рекоха: „Какво е това, приятели? Приятели, какво е това?“, а преподобният Шулц го натика в автомобила на мисиз Меридю, при което мисиз Меридю изрече на висок глас, сякаш е още на амвона:

— А сега, мистър Крисчън, ще ви заведе право у дома, ще ви приготвя чаша чудна студена лимонада, после ще хапнем за обяд една чудесна кокошка, вие ще си подремнете на моята люлка, а след туй брат и сестра Шулц ще дойдат и ще хапнем чуден сладолед.

А чичо Уили вика:

— Не! Почакайте, госпожо, почакайте! Трябва да отида в магазина, от сутринта съм обещал да изпълня една рецепта...

Но те го бутнаха в колата, а той се обърна назад и ни погледна; така го и загубихме от очи, седнал в колата до мисиз Меридю като Дарл Бъндърън до помощник-шерифа във влака, а тя сигурно го е държала за китката, макар че според мен не е имало нужда от белезници, додето чичо Уили ни е хвърлил този кратък поглед, пълен с удивление и безнадеждно отчаяние.

Защото в него момент той бе вече закъснял цял час за иглата, а следобеда, когато най-сетне можа да се изплъзне от мисиз Меридю, закъснението му бе пораснало на пет часа, поради което не можа да пъкне ключа в бравата, тъй че мисиз Меридю и пасторът Шулц го пипнаха отново; този път той не приказваше и никого не погледна, само се дърпаше като полудива котка, която се мъчи да се отскубне.

Заведоха го у дома му, а мисиз Меридю телеграфира на сестра му в Тексас — чичо Уили не се появи в града цели три дни, защото мисиз Меридю и мисиз Хоувис се редуваха да го пазят денонощно, докато пристигне сестра му. Бе вече ваканция, в понеделник играхме бейзбол, но следобед магазинът беше затворен, затворен си остана и във вторник, а в сряда следобед видяхме чичо Уили — тича ли тича.

Беше без риза, небръснат, не можа да пъхне ключа в дупката, само пъхтеше, скимтеше и повтаряше:

— Тя заспа! Най-сетне заспа!

Някой от нас взе ключа и му отключи. Наложихме се пак ние да запалим спиртника и да напълним спринцовката; този път иглата не влезе в ръката му бавно, той като че имаше намерение да си пробие костта. Чичо Уили не се прибра в къщи. Каза, че можел да спи как да е, нямал нужда от постеля, даде ни пари, пусна ни през задния вход, отидохме до кафенето да му купим сандвичи и кафе в едно шише и го оставихме на мира.

На другия ден ето ти мисиз Меридю, пастора Шулц и още три жени — накарали един полицаи да разбие вратата — нахълтаха при него, а мисиз Меридю хвана чичо Уили за врата и като го разтърси, изсъска му:

— Ах, ти, мръсник с мръсник! От мен да се изплъзнеш!

А пасторът Шулц ѝ вика:

— Хайде, сестро! Хайде, овладей се!

Другите жени като се развикаха „Мистър Крисчън!“ „Чичо Уили!“ и „Уили!“ — всяка според възрастта си или според това откога живее в Джеферсън...

Същата вечер пристигна и сестра му от Тексас, а ние се събрахме пред къщата и гледаме жените на предната веранда, влизат, излизат, сегиз-тогиз пасторът Шулц се очертаваше сред тях като в класа по библия на мистър Милър; успяхме да пропълзим зад живия плет и през прозореца чухме как чичо Уили плаче, ругае и се мъчи да стане от леглото, а жените му говорят:

— Недейте, мистър Крисчън! Недей, чичо Уили! Недей, бате! — нали и сестра му беше там; а чичо Уили вика, моли се и ругае. Като дойде петък, отказа се. Усетихме как го притискат в леглото; това, струва ми се, ще е бил последният му опит, сега вече никой от

останалите нямаше време да му говори; по едно време се заслушваме: гласът му отслабнал, ала ясен, диша тежко и нарежда:

— Вижте какво, за последен път ви моля. Няма ли да ме оставите на мира? Няма ли да се махнете оттука? Моля ви се, защо не отидете по дяволите и не ме оставите да си живея, както си знам?

— Не, мистър Крисчън — рече мисиз Меридю, — ние правим това да ви спасим.

Една минута нищо не се чуваше. Тогава доловихме как чичо Уили се отпусна в леглото, направо се катурна назад и каза:

— Добре, добре.

Стана както в библията, нали и там принасят една овца в жертва. Сякаш тя сама се бе покачила на олтара и там, падайки по гръб с изправена шия, бе рекла: „Хайде, карайте да свършим. Отрежете проклетото ми гърло и се пръждосвайте, да легна спокойно в пламъците!“

III

Той боледува дълго. Заведоха го в Мемфис и разправяха, че щял да умре. Сега магазинът през цялото време си стоеше заключен и след няколко седмици нашата бейзболна дивизия се разпадна. Не ни беше само до топки и до бухалки. Не ни беше до това. Минавахме край магазина, поглеждахме огромния стар катинар на вратата и витрините, през които нищо не се виждаше, не успяхме дори да зърнем там ъгъла, в който лижехме сладолед и му разказвахме кой победил и кой играл добре, а той си седеше на стола, спиртничето гореше, морфинът вреше и бълбукаше, спринцовката чакаше в ръката му, а той ни гледеше с мигащите си приближени очи зад очилата, през които и зениците му дори не можехме да съгледаме за разлика от очите на повечето хора. Негрите и селяните, които обикновено пазаруваха при него, идваха, поглеждаха катинара и ни питаха как е той и кога ще се върне отново да отвори. Но дори след като магазинът отново се отвори, те не пожелаха да пазаруват при продавача, когото мисиз Меридю и пасторът Шулц поставиха на негово място. Сестрата на чичо Уили бе поръчала да не се тревожат за магазина и да го оставят затворен, защото оправи ли се чичо Уили, тя щяла да се грижи за него. Но мисиз Меридю не се съгласи — тя не само имала за цел да излекува чичо Уили, а щяла да му осигури и пълно възраждане, да го върне не само към истинската християнска вяра, но и към света на всекидневието, в който да има едно място, което да го чака, тъй щото да можел да изправи глава сред своите съграждани не само с чест, а и с гордост; казваше, че в началото единствената ѝ надежда била така да го изцели, че да не трябва един ден да застане пред своя създател тялом и духом роб на морфина, но сега, понеже се оказало, че имал поздрав организъм, отколкото можело да се повярва, тя искала той отново да заеме онова място в света, което му било дадено заедно с фамилното име далеч преди той да го опозори.

Така тя и пасторът Шулц намериха продавача. Бе пристигнал в Джеферсън преди около шест месеца. Носеше препоръчителни писма

до църквата, но освен пастор Шулц и мисиз Меридю, никой нищо не знаеше за него. Те го направиха продавач в магазина на чичо Уили, друг никой не го познаваше. Но старите клиенти на чичо Уили не искаха да купуват от него. Ние също. Не че щяхме да му направим кой знае какъв альш-вериш и освен това не се и надявахме да ни дава сладолед, па и да беше ни предложил, мисля, че нямаше да вземем. Защото не беше от чичо Уили; съвсем скоро и сладоледът стана друг, защото първото нещо, което новият продавач направи, след като изми витрината, бе да изгони стария Джоб, само че старият Джоб отказа да напусне. Въртеше се из магазина, мърмореше си нещо, продавачът го гонеше от предната врата, а старият Джоб заобикаляше и влизаше през задната и видеше ли го отново, продавачът почваше да псува шепнешката, така псуваше стария Джоб, че кой знае как е получил тия писма до църквата. Най-сетне отиде, подписа клетвена декларация и полицаят каза на стария Джоб да стои по-далеч от магазина. Тогава старият Джоб се премести на отсрещната страна на улицата. По цял ден седеше на тротоара и наблюдаваше оттам вратата, а мернеше ли му се новият продавач, развиваше се:

— Ще им кажа аз на тях! Ще видят те!

Ето защо дори ние престанахме да минаваме край магазина. Още от ъгъла свивахме на другата страна, да не гледаме чистата витрина и новата търговия, която продавачът завъртя в града — сега му бе потръгнало, — и само поспирахме при стария Джоб, колкото да го питаме за чичо Уили, макар да бяхме вече научили вестите, които всеки ден идваха от Мемфис, и да знаехме, че старият Джоб няма как да ги знае, защото не би могъл да ги приеме дори ако някой му обадеше какво става, тъй като той изобщо не можа да повярва, че чичо Уили е болен; вярваше само, че мисиз Меридю го е отвлякла някъде насила и някъде го държи на легло, а той не може да стане и да се върне у дома; старият Джоб седеше на тротоара, примигваше към нас с малките си насълзени и зачервени очи като чичо Уили и казваше:

— Ще им кажа аз на тях! Държат го там някъде, а тоя си е развързал пояса и си прави каквото си иска с магазина на господаря Хоук Крисчън! Ще им кажа аз на тях!

IV

Чичо Уили не умря. Дойде си един ден, а кожата му като лой, олекнал, има-няма четирийсет и пет кила, очите му все такива мътни като бъркани яйца, само че сега мъртви яйца, яйца, които са били счупени толкова отдавна, че дори вече не миришат на развалено. Вгледаш ли се обаче в тях, ще видиш, че може да са всичко, но не и мъртви. Разбрахме това, когато той отново ни позна. Не искам да кажа, че напълно ни беше забравил. Той сякаш и сега ни обичаше като момчета, само че все едно никога преди не беше ни виждал и трябваше тепърва да ни учи имената и да запомня кое име с кое лице върви. Сестра му си бе заминала в Тексас, защото сега за него щеше да се грижи мисиз Меридю, докато напълно се излекува, напълно. Да, именно излекува!

Спомням си оня първи следобед, като се върна в града: отидохме в магазина, чичо Уили погледна чистата витрина, през която сега можеше всичко да видиш, погледна новите клиенти, които никога не бяха пазарували при него, погледна продавача и каза:

— Значи вие сте моят продавач, а?

А продавачът взе да говори нещо за мисиз Меридю и пастора Шулц, но чичо Уили го прекъсна:

— Добре, добре — каза той и застанал с нас в ъгъла като купувач, опита сладоледа, продължавайки да се оглежда, ближеше сладоледа и като ни погледна с очите, които съвсем не бяха мъртви, рече: — Както се вижда, моят стар и проклет негър май повечко ви е порботил, отколкото на мене. — Продавачът пак почна да обяснява нещо за мисиз Меридю, а чичо Уили го прекъсна. — Добре, добре. Намерете веднага Джоб и му кажете, че ще искам от него да идва всеки ден и отсега нататък да поддържа магазина в тоя вид.

После отидохме зад тезгяха, чичо Уили и тук се огледа, видя как е подредил продавачът, видя новата голяма ключалка на шкафчето, където стояха лекарствата и разните му там работи, погледна с тия очи, дето никой не би казал, че са мъртви, който и да е той, и каза:

— Вървете да му кажете на тоя човек, че си искам ключовете. — Но сега не ставаше дума за спиртника и спринцовката. В оня ден мисиз Меридю бе счупила и двете. Не му беше до тях. Продавачът ни приближи и взе да приказва нещо за мисиз Меридю и пастора Шулц, чичо Уили го слушаше и казваше: — Добре, добре. — Никога не бяхме го виждали да се смее, лицето му и сега не се промени, но ние разбрахме, че вътрешно се смее. После излязохме. На площада той рязко свърна и се отправи по негърската улица към магазина на Сони Барджър, аз извадих пари, купих от Сони джинджифилов сок, настигнах ги, отидохме с чичо Уили до къщата му, разположихме се на поляната, той пи сок и още веднъж реши да ни повтори имената.

През нощта се срещнахме на посоченото от него място. Той взеше количка, а в количката — лост. Разбихме задния вход на магазина, след това шкафчето с новата ключалка, измъкнахме бидона със спирт, отнесохме го у чичо Уили и го заровихме в плевнята. В него имаше почти три галона и цели четири седмици чичо Уили никакъв не се вясна в града, отново се разболя, а мисиз Меридю беснееше из къщата, вадеше чекмеджета, разтваряше долапи и изхвърляше всичко навън; чичо Уили си лежеше на леглото и я наблюдаваше с очи, които бяха всичко друго, но не и мъртви. Тя не можа нищо да намери, защото сега всичко се бе свършило, и освен това не знаеше какво търси, тъй като търсеше спринцовка. През нощта, когато чичо Уили отново се оправи, ние грабнахме лоста и бегом до магазина, но какво да видим: шкафчето отворено, чичо Уили седнал на прага, а на стола, всички да я видят, бутилка спирт. Тогава разбрах, че продавачът е узнал кой краде спирта, но не ми стана ясно защо не е съобщил още тогава на мисиз Меридю, а й каза чак две години по-късно.

Две години нищо не знаех, а вече цяла година чичо Уили ходеше всяка събота в Мемфис с колата, която му бе дала сестра му. Писмото го написах аз — чичо Уили надничаше иззад рамото ми и диктуваше как здравето му се подобрявало, но не толкова бързо, колкото би искал лекарят, как лекарят бил казал, че не бива да ходи до магазина пеша и затова, ако можело, да има един автомобил, не от скъпите, просто малък автомобил, той сам да си го кара или да намери някое негърче да му шофира, стига сестра му да реши, че така ще е по-добре. Тя прати пари, а той намери едно момче-негърче с възлеста глава, на ръст колкото мене и на име Секретар. Секретар каза, че можел да шофира,

но всъщност те и двамата се учеха по време на нощните си набези до хълмовете, където купуваха царевично уиски; в Мемфис негърчето ще да се е научило да кара доста бързо, защото ходеха там всяка събота и се връщаха в понеделник сутринта, чичо Уили седеше безчувствен на задната седалка, а дрехите му воняха на оная миризма, чийто източник нямаше да мога да открия, додето не се минаха още няколко години, а до него се търкаляха две-три полупразни бутилки и едно тефтерче, изпълнено с телефонни номера и имена, като Лорин, Били и Джек. Нищо не разбирах, докато един понеделник две години по-късно не дойде шерифът, който заключи с катинари и запечата каквото бе останало от имуществото на чичо Уили, а когато се помъчиха да намерят продавача, не можах да установят с кой влак е офейкал от града; бе горещо юлско утро, чичо Уили се бе проснал на задната седалка, а отпред, до Секретар, седеше жена, два пъти по-едра от чичо Уили, с червена шапка, розова рокля, с мръсно бяло кожено палто, праметнато на облегалото, и два сламени куфара на страничните стъпала, косата ѝ бе с цвета на съвсем нов пиринчен кран, а по страните ѝ течеше размекнат аркансил и от потта пудрата бе станала на каша.

Това бе по-лошо от всичко, дори да бе почнал отново с морфина. Ще си помислиш, че е донесъл в града едра шарка. Помня как същия следобед мисиз Меридю телефонира на мама; къде беше къщата ѝ, а по жицата се чуваше, като вика, сякаш е застанала на задния вход за кухнята:

— Женен! Оженил се! Курва! Курва ти казвам!

Точно така продавачът ругаеше Джоб, може би в такива случаи църквата позволява подобни думи, защото сигурно хората, които ходят на църква, най-добре знаят или поне им е позволено да знаят кога могат за миг-два да забравят и религия, и всичко. Татко също се разпсува, но ей тъй, по ничий адрес; знаех, че не ругае нито чичо Уили, нито дори новата жена на чичо Уили и изведнъж ми се дощя мисиз Меридю отнякъде да го чуе. Само че ако беше у нас, едва ли щеше да чуе нещо, защото разправяха, че хукнала по домашен халат, напъхала пастора Шулц в автомобила си и отишли при чичо Уили; сварили го на легло както винаги в понеделник и вторник, а жена му изгонила мисиз Меридю и пастора Шулц от къщата, показвайки им разрешителното за женитба, както се показва пистолет или нож. Помня как цял следобед

— чичо Уили живееше на една тиха странична улица, на която всички къщи бяха малки и нови, вдигнати от селяни, преместили се в града през последните петнайсет години, кои като пощаджии, кои като дребни търговци, — как цял следобед по тихата уличка се тълпяха пощурели жени с накривени сламени бонета, мъкнеха подире си дребни дечурлига и вече пораслите момичета, а после се отправиха към кметството и дома на пастора Шулц, как младите мъже и момчетията, които не бяха на работа, пък и някои от старите мъже, които бяха, минаваха напред-назад пред къщата на чичо Уили да зяпат жена му — седнала на верандата, пуши цигари и пие нещо с чаша; помня как на следния ден тя слезе в града на пазар, сега с черна шапка и рокля на бели и червени райета, от което приличаше на огромна захарна пръчка и трижди по-едра от чичо Уили, как мина по улицата, а мъжете изскачаха от магазините като куршуми, сякаш минавайки, тя дърпаше навързани на канап спусъци, двете половини на задника ѝ играеха надолу-нагоре под роклята като помпи и някой изведнъж се провикна с отметната назад глава: „Иха-а-а!“ или нещо такова, а тя само се връцна, без да спира, и тогава завикаха всички.

На другия ден пристигна телеграма от сестра му и татко в качеството си на адвокат, а мисиз Меридю като свидетел, отидоха у тях, жената на чичо Уили им показва разрешителното и им препоръча да се откажат, защото независимо от това, дали е живяла на Мануел стрийт, сега била вече омъжена както се полага и като всяка друга надута кучка в Джеферсън или другаде, при което татко рече:

— Вижте, какво мисиз Меридю, вижте какво, мисиз Крисчън...

После съобщи на жената, че сега чичо Уили е във фалит и може дори къщата си да загуби, жена му попита, че нали има сестра в Тексас, да не вземе татко да разправя, че и петролната компания банкрутирала и да не я размива. Тогава пратиха нова телеграма на сестра му, пристигнаха хилядата долара и не им оставаше нищо друго, освен да върнат автомобила на жената на чичо Уили. Същия следобед тя замина за Мемфис, шофирайки сама, изпърпори през площада със сламените куфари и с черна дантелена рокля, вече достатъчно запотена под новия грим, защото времето бе още горещо, спря пред пощата, където мъжете чакаха следобедните вестници, и каза:

— Елате ми някой път на гости на Мануел стрийт! Такива номера ще ви покажа, дървеници недни, после ще можете и сами да си

правите.

Същия следобед мисиз Меридю отново се премести в къщата на чичо Уили и татко разправяше, че писмото, което написала до сестра му, било единайсет страници, всичко ѝ обяснявала, тъй като оная никога нямало да прости на брат си, че е фалирал. Иззад живия плет я чувахме, като викаше:

— Вие сте луд, мистър Крисчън! Луд! Помъчих се да ви спася и да направя от вас нещо повече от животно, но търпението ми вече се изчерпва. Още една възможност ще ви дам и край! Ще ви заведа в Кийли и ако и това пропадне, лично ще ви заведа при сестра ви и насила ще я накарам да ви тикне в приют!

А сестрата прати от Тексас декларация, че чичо Уили е невменяем и че назначава мисиз Меридю за негова настойница и попечителка, след което мисиз Меридю го заведе в Кийли, И това беше всичко.

V

Предполагам всъщност, че хората са смятали това за всичко, защото са мислели, че този път чичо Уили положително ще умре. Сега дори татко го мислеше за луд, тъй като и той повтаряше, че ако не бил чичо Уили, нямало да избягам, че следователно не съм избягал доброволно, а съм бил прилъган от един луд човек; само чичо Робърт казваше, че не бил луд, защото човек, който продаде недвижим имот в Джеферсън, докато е затворен в институт като Кийли, съвсем не може да бъде луд, нито дори пиян. Никой не знаеше, че той вече не е в Кийли, дори мисиз Меридю научи чак два дни след изчезването му, когато съобщиха, че не могат да го открият. Така и не разбраха нито къде е, нито как е избягал, а и аз не знаех, докато не получих писмото му, с което ме молеше да взема автобуса за Мемфис в този и този ден и да се чакаме на еди-коя си спирка в покрайнините на Мемфис. Не съзнавах, че от две седмици не съм виждал нито Секретар, нито стария Джоб. Той съвсем не ме прилъга. Отидох, защото поисках, защото той беше най-святният човек, когото познавам, защото цял живот бе живял весело, напук на това, което другите искаха да му сторят, и защото се надявах, че ако поживея малко с него, и аз ще се науча на същото, та като остареея, и на мен да ми бъде весело. Или може би съм знаел повече неща, без да знам, че ги зная, както например знаех, че бих направил всичко, за което той ме помоли, каквото и да е то, нали точно така му помогнах да се вмъкне в магазина и да дигне спирта, той си е знаел, че ще му помогна, без да пита, а после пак заедно го скрихме от мисиз Меридю. Може би дори съм предчувствал какво ще направи старият Джоб. Не това, което стори, а онова, което би сторил, ако се наложи. Може би съм знаел, че това е последният му шанс и че ако аз не съм с него, той отново ще трябва да се възправи срещу старото ужасяващо и плахо придържане към ония тъпи и смазани от нормите неща, чието възплъщение за него бе Джеферсън и които, макар и далеч от Джеферсън, старият Джоб все още представляваше.

И така тая седмица се хванах да кося трева и спечелих около два долара. Взех автобуса в уречения ден, а той ме чакаше край града, този път с открит форд, на чието предно стъкло още можеше да се прочете написаното с тебешир „85 долара в брой“, върху задната седалка имаше сгъната съвсем нова палатка, отпред седяха чичо Уили и старият Джоб; чичо Уили изглеждаше чудесно с карирания каскет, нов, ако не се смята голямото мазно петно, обърнат с козирката назад и с прикрепени към него шофьорски очила, колосаната му яка бе току-що изпрана, без вратовръзка, носът му се белеше от слънцето, а очите блестяха зад очилата. Навсякъде бих тръгнал с него; бях готов и сега, особено като знаех какво ще се случи. И сега, както и по-рано, не беше нужно да ме моли. Настаних се върху палатката и потеглихме, но не към града, а в обратна посока. Попитах къде отиваме, а той само ми каза да почакам и така настъпи газта, като че и на него му се струваше, че се движим твърде бавно; по гласа му познах, че ни предстои нещо неопикуемо хубаво, най-хубавото досега, по-хубаво от всичко, което човек може да измисли; старият Джоб се свиваше отпред, държеше се с две ръце и току подвикваше на чичо Уили да не кара толкова бързо. Да. Може би още тогава съм разбрал от стария Джоб, че чичо Уили може да е избягал от Джеферсън, но само е избягал, а не се е махнал завинаги.

Стигнахме табела със стрелка и надпис „Аеродром“, свихме нататък и аз попитах:

— Какво? Това пък какво е?

А чичо Уили рече:

— Почакай! Само почакай!

Защото и сам той едва имаше търпение, прегърбен над кормилото, развял бели коси изпод каскета, а колосаната му яка отзад се бе откачила, тъй че между нея и ризата му се показваше вратът му; старият Джоб мърмореше (о, да, още тогава го предчувствах!):

— Купил го е, май с човек! Рече и го стори. Но аз му казах. Карай да върви! Предупредих го!

Така стигнахме летището, чичо Уили внезапно спря, посочи нагоре, без да слиза от колата, и каза:

— Гледай!

Беше кръжащ самолет. Чичо Уили се втурна покрай пистата с носна кърпа в ръка, взе да маха и да тича нагоре-надолу, додето от

самолета го видяха, снишиха се, кацнаха и тръгнаха към нас — беше малък самолет с двуцилиндров мотор. Пилотираше Секретар, също с нов кариран каскет и очила като на чичо Уили; казаха ми как чичо Уили купил каскет и на стария Джоб, но старият Джоб не рачил да го носи. Тази нощ — пренощувахме в малък туристически стан на около две мили от летището, където и за мен имаше готов каскет и очила; едва сега разбрах защо не са могли да го открият — чичо Уили ми разказа как купил аероплана за част от парите, които му останали след продажбата на къщата, защото в края на краищата сестра му я откупила, нали и тя била родена в нея, само че капитан Бийн от аеродрума не искал да го учи на пилотаж, тъй като трябвало да представи медицинско („Бога ми — рече чичо Уили, — да пукна, ако тия републиканци, демократи и хикс-игрек-зет накрая не докарат работата дотам, че да не можеш и водата в нужника си да пуснеш без разрешително!“), а той не можел да отиде при лекар, защото току-виж лекарят решил да го върне отново в Кийли или вземе, та обади на мисиз Меридю къде се намира. Ето защо решил първо Секретар да се научи — имало вече две седмици, откак взимал уроци по пилотаж, тоест четиринасет дни повече, отколкото му беше необходимо да се научи да шофира, когато тръгнаха с първия автомобил. Чичо Уили купил вчера форда, палатката и разните там лагерни принадлежности и утре сме щели да потеглим. Първо сме щели да отидем на едно място, наречено Ренфроу, където никой не ни познава и където имало обширно пасбище, така му били казали, щели сме да останем там една седмица, додето Секретар научи чичо Уили да кара самолета. После ще тръгнем на запад. А като ни свършат парите, щели сме да спрем в някой град, да превозваме пътници и да спечелим колкото за бензин и храна, та да се доберем до следващия град: чичо Уили и Секретар със самолета, пък аз и старият Джоб — с автомобила; старият Джоб седеше на стола до стената, примигваше към чичо Уили с малките си отслабнали, зачервени и помръкнали очи, а чичо Уили се изпъна на походното легло, както е с каскета и очилата, с колосаната яка без вратовръзка, която изобщо не бе прикрепена към ризата, само закопчана около врата, ту закривена встрани, ту обърната назад като на пастор от епископалната църква, очите му грееха зад очилата, а гласът му звучеше ясен и бодър.

— А за Коледа ще бъдем в Калифорния! Помисли си:
Калифорния!

VI

Та как можеха да разправят, че съм бил подлъган? Как можеха? Сигурно още тогава съм подозирал, че всичко това едва ли ще стане, че не може да стане, защото е твърде хубаво, за да бъде истина. Струва ми се, познавах дори как ще завърши само от навъсените погледи на Секретар всеки път, когато чичо Уили мечтаеше гласно да научи управлението на самолета, или от особения израз на стария Джоб и не толкова от онова, което той направи, а от готовността му да направи нещо, стига да му падне случай. Защото аз бях вторият бял. Нищо, че и Секретар, и старият Джоб бяха по-стари от мене, аз бях бял и каквото и да направех, то щеше да бъде на място. Сякаш още тогава съм знаел, че каквото и да се случи с чичо Уили, той за нищо на света не би умрял; затова си мислех, че само да мога и аз като него да живея, каквото и да ми се случи, също никога не бих умрял.

И така, тръгнахме на следното утро, щом се развидели, тъй като според една друга глупава наредба Секретар можеше да излита едва след като на летището всичко се вижда и му разрешат да потегли. Заредихме самолета с бензин и Секретар се покатери отгоре му, уж отново да се упражнява. След това чичо Уили ни накара незабавно да се качим на колата, защото, както каза той, аеропланът можел да вдига до шейсет мили в час и Секретар щял да пристигне в Ренфроу много преди нас. Но като стигнахме в Ренфроу, от Секретар нямаше и помен. Разпънахме палатката, хапнахме за обяд, а него все го няма, чичо Уили почна да ругае, след това вечеряхме, стъмни се, а Секретар още го няма и чичо Уили здравата се разпсува. Появи се чак на другия ден. Чухме го, изскочихме от палатката и го гледаме — прелетя над нас, но идва не откъм Мемфис, а точно от обратната посока, префуча отгоре ни, ние всички се развикахме и взехме да махаме. Но той се скри, чичо Уили заподскача и заруга, натоварихме палатката в автомобила и се приготвихме, щом се върне, да го погнем по земята. Но този път моторът му изобщо не се чу, витлото беше неподвижно и като че Секретар нямаше намерение да кацне на пасбището, а някъде в

дърветата на другия му край. Но самолетът мина на един пръст от дърветата и се блъсна в земята, а ние хукнахме нататък и гледаме Секретар: седи в самолета със затворени очи, лицето му пепеляво и говори:

— Капитане, кажете моля как да намеря Рен... — но в този момент отвори очи и ни видя. Разправи ни как вчера кацал седем пъти и все не било Ренфроу, казвали му как да стигне до Ренфроу, пак излитал, но пак не стигал Ренфроу; снощи спал в самолета и не бил ял, откак сме напуснали Мемфис, защото похарчил трите долара, които чичо Уили му остави за бензин, и ако бензинът не се бил свършил ей-сега преди малко, изобщо нямало да ни намери.

Чичо Уили ме накара да прескоча до града и да взема бензин, та веднага да почне упражнението със самолета, но Секретар не се съгласи. Направо отказа. Обясни, че аеропланът наистина принадлежи на чичо Уили, че и той сам принадлежи на чичо Уили, поне докато се приберат у дома, но че сега машината си е дала даването за днес и повече не може. Ето защо чичо Уили почна на другия ден.

По едно време си помислих, че трябва да тръшна стария Джоб на земята и да не му давам да стане, защото изведнъж се развика:

— Не се качвай на туй нещо! Аз ще го науча него!

В това време наблюдавахме самолета — със Секретар и чичо Уили на борда, той като че подскочи във въздуха, праметна се и след това заора надолу, сякаш чичо Уили бе решил да стигне до Китай по най-прекия път — през земното кълбо, после отново се устреми нагоре, най-сетне се задържа в приблизително права линия, почна да обикаля поляната и се приготви да кацне. Старият Джоб викаше по чичо Уили всеки ден, от околните ниви взеха да се показват фермери, хора с каруци спираха на пътя да гледат самолета, като каца или като ни отминава, а в него чичо Уили и Секретар, един до друг, абсолютно еднакви, не толкова по лице, а просто като двата върха на градинско гребло, преди да се забие в земята; виждахме очите на Секретар и проточените му напред устни и дори ни се струваше, че го чуваме, като вика „Хуууууу!“ А очилата на чичо Уили блестяха, косата му се вееше изпод каскета и над колосаната яка, която переше всяка вечер преди лягане и слагаше без вратовръзка — и всичко това префучаваше край нас, а старият Джоб ревеше: „Слизай оттам! Слизай от туй чудо!“, след което се обаждаше и Секретар: „Отпускай, чичо Уили! О-

т-п-у-с-к-а-й!“, самолетът продължаваше нататък, ту с носа, ту с опашката нагоре, ту с едното крило по-ниско от другото, ту обратно, след това тръгваше на една страна и дори първия път тъй щеше и да кацне, да се разбие, да се вдигне олелия и прахоляк, но след миг се изправи и Секретар отново се развика: „Отпускай, чичо Уили!“ Нощем очите на чичо Уили продължаваха да светят в палатката, вълнението му не го напускаше и той не спираше да говори и не искаше да заспи, а мен ми се струваше, че откак е решил да си купи самолет, капка спирт не е слагал в устата си.

О, да, известно ми е какви ги дрънкаха, когато всичко свърши, какво приказваше баща ми, когато той и мисиз Меридю пристигнаха нея сутрин: че аз съм бил вече голям, и при това бял човек, а Секретар и старият Джоб — просто безотговорни негри. И все пак именно старият Джоб и Секретар се помъчиха да му попречат. Защото точно тъй стана. Ето, това те не можах да проумеят!

Помня последната нощ, когато Секретар и старият Джоб заедно го придумваха и накрая старият Джоб накара Секретар да каже на чичо Уили, че никога няма да се научи да лети, а чичо Уили млъкна, изправи се и погледна Секретар.

— Ти не се ли научи за две седмици? — каза той. Секретар кимна. — Ти това, един проклет, пиклив, нищожен, неграмотен и твърдоглав негр! — Секретар отново кимна. — И ти ми ги разправяш на мен, дете съм завършил университета и четирийсет години съм въртял търговия за петнайсет хиляди долара, че нямало да се науча да управлявам това нищо и никакво аеропланче, дете струва хиляда и петстотин? — После ме погледна. — Ти вярваш ли, че мога да го карам?

Вдигнах очи и рекох:

— Да. Вярвам, че всичко можеш.

VII

А сега не мога да им кажа. Просто не мога да говоря. Едно време татко разправяше, че който знаел, той можел и да каже. Но може би оня, който е съчинил тая приказка, не е имал пред вид четиринайсетгодишни момчета. Защото аз съм предчувствал какво ще стане. И чичо Уили ще да е знаел, че ще дойде подобен момент. Сякаш и двамата сме били наясно и дори не ни е трябвало да съпоставяме онова, което сме знаели, не е било нужно да си говорим. Нито за него е било необходимо да ми казва оня ден в Мемфис „Ела с мен, че да си наблизю, ако ми потрябваш“, нито за мен е било необходимо да се моля „Нека и аз да дойда, че да ти помагам.“

Защото старият Джоб бе телефонира на мисиз Меридю. Чакал да заспим, измъкнал се и та-рам, та-рам, добрал се пеша до града, че да й се обади. Нито пари имал, нито някога през живота си е виждал телефон, но все пак се обадил и на сутринта тича в росата (а градът и телефоните бяха на пет мили) точно когато Секретар пали мотора; разбрах го какви ги е оплескал още преди да се е приближил достатъчно. Тичаше, препъваше се из пасбището и се разкрещя:

— Спрете го! Спрете го! Ония пристигат всеки миг. Задръжете го само десет минути, додето пристигнат!

Всичко ми стана ясно, изтичах да го пресрещна, този път го хванах, а той взе да се боричка, да ме удря и да крещи по чичо Уили в самолета.

— Значи, телефонира? — питам го аз. — На нея? А? На нея? И й обади къде сме, така ли?

— Да — викаше старият Джоб. — А тя рече, че щяла да викне татко ти, веднага щели да тръгнат и към шест са тука! — Държах го, ала сякаш стисках сноп сухи и трошливи клечки, чувах дробовете му, като свирят, дори сърцето му усещах; в това време дотича Секретар и старият Джоб отново се развика: — Свали го оттам! Идват! Всеки миг са тука! Задръж го!

А Секретар го пита:

— Какво? Кого?

Старият Джоб му извика да задържи самолета, Секретар се извърна, аз се помъчих да го хвана за крака, но не успях, видях, че чичо Уили гледа към нас, а Секретар приближава самолета, паднах на колене, също се развиках и заръкомах. Чичо Уили едва ли ме е чул от мотора. Но нали ви казвам, не беше нужно да ме чуе, защото и двамата си знаехме; стоях на колене и притисках стария Джоб до земята и в това време видяхме как самолетът потегля, Секретар продължаваше да тича след него, машината подскочи във въздуха, наведе се напред и после пак подскочи, след това сякаш увисна неподвижна над дърветата, където първия ден си помислихме, че Секретар е решил да кацне, наклони се зад тях и се скри, а Секретар вече се връщаше обратно, така че станахме и ние със стария Джоб и тръгнахме.

Да, известно ми е какви ги приказваха по мой адрес; известно ми беше още същия следобед, когато се отправихме за дома — начело катафалката, после фордът със Секретар и стария Джоб, а ние с татко в нашата кола на опашката; Джеферсън се приближаваше все повече и тогава внезапно се разплаках. Защото умирането не представляваше нищо, то засяга само външната страна, онова, което носиш около себе си за удобство и леснина, като дреха; плачех, защото старите дрехи, които и пукната пара не струваха, са напуснали единия от нас двамата, а изоставеният бях аз; татко праметна ръката си през рамото ми и рече:

— Недей! Недей плака! Ти нищо не си направил. Никой не те обвинява.

Разбирате ли? Това беше всичко. Помогнах на чичо Уили. И той знае, че му помогнах. Знае, че не би сторил нищо без мене. Знае. Като тръгвахме, не бе нужно дори да се спогледаме. Това е.

Но те никога няма да разберат, нито дори татко. А няма кой друг да им обясни, освен аз. Ала как да им кажа, как да ги накарам да разберат? Как?

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.